

Н. Г. Фатюха,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та фінансів,
Національний Університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1026-6713>
О. П. Зоря,
к. с. н., доцент, доцент кафедри обліку та фінансів,
Національний Університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6247-0145>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.8.254

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ: СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ТА ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА

N. Fatiukha,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Finance,
National University "Zaporizhzhya Polytechnic"
O. Zorya,
PhD in Sociology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Finance,
National University "Zaporizhzhya Polytechnic"

CAPITAL INVESTMENTS AND BUSINESS COMPETITIVENESS: STATISTICAL ASSESSMENT AND ACCOUNTING POLICY

У статті здійснено комплексний аналіз капітальних інвестицій як ключового чинника забезпечення конкурентоспроможності підприємств та економіки України. Розкрито багаторівневий характер конкурентоспроможності та визначено роль підприємства як центральної ланки у цьому процесі. Показано, що капітальні інвестиції формують матеріальну й технологічну базу розвитку бізнесу та виконують низку важливих функцій: відтворення основних засобів, забезпечення обігового капіталу, підвищення конкурентоспроможності продукції, перерозподіл і перетік капіталу, а також вирішення соціально-економічних та екологічних проблем. Особливу увагу приділено організаційним аспектам облікової політики підприємств, яка визначає документообіг, правила оцінки, робочий план рахунків, порядок інвентаризації та відповідальність за фінансову, статистичну й податкову звітність.

Проаналізовано динаміку капітальних інвестицій України за видами активів, джерелами фінансування та видами економічної діяльності за 2021–2024 рр. Обсяг капітальних інвестицій в Україні у 2024 році становить 743,0 млрд грн, що на 10,3% більше порівняно з 2021 роком та на 18,5% більше ніж у 2023 році. Найбільший приріст капітальних інвестицій зафіксовано у землю (темп зростання становить 152,4% до 2021 р. та 263,5% до 2023 р.), хоча її частка у загальному обсязі залишається лише 0,6%. Значне зростання спостерігається у вкладеннях у машини, обладнання та інвентар (на 25,4% та на 22,0% більше відповідно 2021 та 2023 років), що свідчить про оновлення виробничої бази та технологічне переоснащення підприємств. Саме ця категорія має найбільшу питому вагу серед матеріальних активів (35,0% у 2024 році, що на 4,2 п.п. більше порівняно з 2021 роком). Водночас і зросла частка нематеріальних активів з 4,6% у 2021 році до 5,9% у 2024 році, що підтверджує посилення ролі інноваційної та цифрової складової у розвитку бізнесу.

Аналіз структури фінансування показав домінування власних коштів підприємств (71% у 2024 році проти 68,6% у 2021 році) та зростання ролі державного бюджету (10,9% проти 9,2%), при одночасному скороченні частки місцевих бюджетів (5,7% проти 8,4%) і банківських кредитів (3,8% проти 5,0%). За видами економічної діяльності у 2024 році найбільший приріст капітальних інвестицій спостерігається у водному транспорті, тимчасовому розміщуванні та сфері інформації й телекомунікацій відповідно на 138,8%, на 55,8%, на 43,7% більше відносно 2023 року. Водночас окремі сег-

менти, такі як рибне господарство, авіаційний транспорт та видавнича діяльність залишаються у стані стагнації (зниження у 2024 році в порівнянні з 2023 роком відповідно на 66,0%, на 4,2%, на 20,2%). Для кількісної оцінки інтенсивності змін застосовано методіку розрахунку коефіцієнтів структурних зрушень, які також підтверджують помітні трансформації у структурі інвестицій.

The article provides a comprehensive analysis of capital investments as a key factor in ensuring the competitiveness of enterprises and the economy of Ukraine. The multi-level nature of competitiveness is revealed and the role of the enterprise as a central link in this process is determined. It is shown that capital investments form the material and technological basis for business development and perform a number of important functions: reproduction of fixed assets, provision of working capital, increasing the competitiveness of products, redistribution and flow of capital, as well as solving socio-economic and environmental problems. Special attention is paid to the organizational aspects of the accounting policy of enterprises, which determines document flow, valuation rules, working chart of accounts, inventory procedure and responsibility for financial, statistical and tax reporting.

The dynamics of capital investments in Ukraine by types of assets, sources of financing and types of economic activity for 2021–2024 were analyzed. The volume of capital investments in Ukraine in 2024 is UAH 743,0 billion, which is 10,3% more compared to 2021 and 18,5% more than in 2023. The largest increase in capital investments was recorded in land (the growth rate is 152,4% by 2021 and 263,5% by 2023), although its share in the total volume remains only 0,6%. Significant growth is observed in investments in machinery, equipment and inventory (up 25,4% and 22,0% in 2021 and 2023, respectively), which indicates the renewal of the production base and technological re-equipment of enterprises. This category has the largest share among tangible assets (35,0% in 2024, which is 4,2 pp more compared to 2021). At the same time, the share of intangible assets increased from 4,6% in 2021 to 5,9% in 2024, which confirms the strengthening of the role of the innovative and digital component in business development.

Analysis of the financing structure showed the dominance of enterprises' own funds (71,0% in 2024 versus 68,6% in 2021) and an increase in the role of the state budget (10,9% versus 9,2%), while simultaneously reducing the share of local budgets (5,7% versus 8,4%) and bank loans (3,8% versus 5,0%). By type of economic activity in 2024, the largest increase in capital investments is observed in water transport, temporary accommodation, and the information and telecommunications sector, respectively by 138,8%, 55,8%, and 43,7% more compared to 2023. At the same time, individual segments, such as fisheries, air transport and publishing activities, remain stagnant (decrease in 2024 compared to 2023 by 66,0%, 4,2%, 20,2%, respectively). To quantitatively assess the intensity of changes, the methodology for calculating structural shift coefficients was applied, which also confirm noticeable transformations in the structure of investments.

Ключові слова: аналіз, методи статистики, інвестиції, конкурентоспроможність, види економічної діяльності, бухгалтерський облік, облікова політика, економічний аналіз.

Key words: analysis, statistical methods, investments, competitiveness, types of economic activity, accounting, accounting policy, economic analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Капітальні інвестиції є одним з ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств та економіки, які потребують не тільки аналізу їхньої структури й джерел фінансування, а й належної організації облікової політики. Розв'язання окресленої проблеми має практичне значення, адже воно дозволяє комплексно оцінити ефективність інвестиційної політики, визначити стратегічні орієнтири розвитку та забезпечити інструментарій для посилення конкурентних переваг національної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика дослідження та аналізу капітальних інвестицій та облікової політики знайшла відображення у працях вітчизняних учених, серед яких П. К. Бечко, О.Ю. Бочко, Я. О. Голобородько А.Ф. Гуменюк, Я.О. Ізмайлова, П.І. Кожушко, С. Тарабан, О.Ф. Ярмолюк та інші. Водночас питання дослідження капітальних інвестицій та їх відображення в обліковій політиці залишаються актуальними й потребують подальшого опрацювання.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є комплексне дослідження ролі капітальних інвестицій у забезпеченні конкурентоспромож-

ності підприємств та економіки загалом, визначенні їхніх функцій і організаційних основ облікової політики, аналізі динаміки та структури інвестицій за видами активів, джерелами фінансування та видами економічної діяльності, а також у кількісній оцінці інтенсивності структурних зрушень для формування висновків щодо пріоритетних напрямів інвестиційної політики та перспектив економічного розвитку України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конкуренція є ключовим елементом ринкової економіки, що забезпечує ефективне використання ресурсів та раціональну поведінку підприємств. Її дослідження формує основу для розробки ринкових стратегій і тактики бізнесу.

"Термін "конкурентоспроможність" походить від латинського слова "concurrentia", що означає "змагання" або "суперництво" та англійського дієслова "compete", тобто конкурувати. Конкурентоспроможність вивчають на різних рівнях: країни, регіону, галузі, підприємства, продукції. Саме підприємства є відповідальними за виробництво продукції та ключовою ланкою будь-якої економіки: чи то галузі, чи регіону, чи країни. Тому вивчення конкурентоспроможності підприємства є ключовою ланкою у змістовому ланцюжку рівнів конкурентоспроможності" [1].

Оскільки конкурентоспроможність підприємства визначається здатністю ефективно використовувати ресурси та адаптуватися до ринкових умов, ключовим чинником її забезпечення виступають капітальні інвестиції. Саме вони формують матеріальну й технологічну основу розвитку бізнесу, впливають на якість продукції та рівень інноваційності, а отже — безпосередньо визначають позиції підприємства у конкурентному середовищі.

"Інвестиції виконують низку важливих функцій, без яких неможливе ефективне управління і розвиток еко-

номіки держави, а саме:

- 1) просте і розширене відтворення основних засобів виробничої і невиробничої сфер;
- 2) забезпечення і заповнення обігового капіталу;
- 3) забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і збільшення експорту;
- 4) перерозподіл капіталу між власниками (шляхом придбання акцій і вкладення засобів в активи господарюючих суб'єктів);
- 5) перетік капіталу з однієї сфери в привабливіші (на основі здійснення реальних і портфельних інвестицій);
- 6) забезпечення вирішення соціальних, економічних і екологічних проблем" [2].

Таким чином, капітальні інвестиції виступають ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Водночас ефективність використання інвестицій значною мірою залежить від організації їхнього бухгалтерського обліку.

Загальні організаційні основи ведення обліку капітальних інвестицій відображено в обліковій політиці підприємства, який охоплює визначення та використання первинних документів і реєстрів за окремими об'єктами, організацію документообігу та належне зберігання матеріалів, а також затвердження правил оцінки капіталовкладень. До цього додається розробка робочого плану рахунків із деталізацією субрахунків аналітичного обліку, встановлення порядку та періодичності інвентаризації, формування постійної та робочих інвентаризаційних комісій. Важливим елементом є також визначення кола осіб, уповноважених підписувати документи щодо операцій з капітальними інвестиціями, та призначення відповідальних за складання й подання фінансової, статистичної та податкової звітності.

Відображення облікової політики капітальних інвестицій представимо на рис. 1, які охоплюють кілька ключових напрямів.

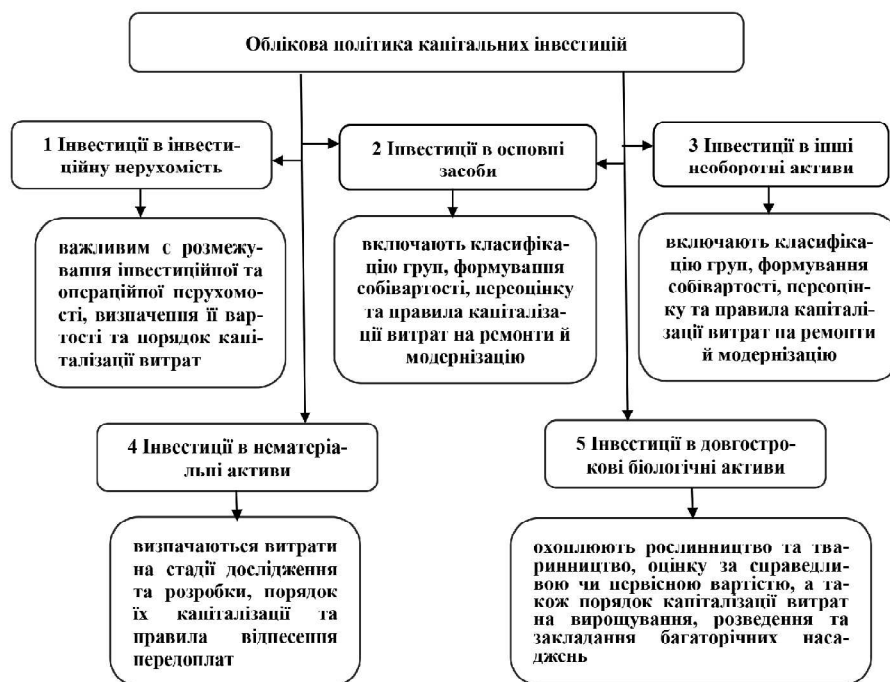

Рис. 1. Облікова політика капітальних інвестицій за об'єктами

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [3, с.73].

Враховуючи функції інвестицій у розвитку економіки та забезпеченні конкурентних переваг підприємств доцільно розглянути їх структуру за видами активів. Адже розподіл за видами активів визначає ефективність використання ресурсів і потенціал інноваційного розвитку бізнесу (таблиця 1).

У 2024 році капітальні інвестиції становили 743,0 млрд грн, що на 10,3% більше порівняно з 2021 роком та на 18,5% більше, ніж у 2023 році, що свідчить про відновлення та нарощування інвестиційної активності після спаду у 2022 році (спад у 2022 р. в порівнянні з 2021 р. на 39,2%). Інвестиції у нематеріальні активи становили лише 44,1 млрд грн, що на 41,9% та на 43,1% більше порівняно з 2021 та 2023 роками відповідно.

Частка матеріальних активів у структурі інвестицій зменшилася з 95,4% у 2021 році до 94,1% у 2024 році, тоді як інвестиції у нематеріальні активи зросли з 4,6% до 5,9% за цей період. Це свідчить про поступове посилення ролі інноваційної та цифрової складової у розвитку бізнесу. Темп росту інвестицій у матеріальні активи у 2024 році в порівнянні з 2023 роком становить

117,2% і це складає 698,9 млрд грн Найбільший приріст капітальних інвестицій спостерігається у землю, темп зростання — 152,4% до 2021 р. та 263,5% до 2023%, хоча їхня питома вага у структурі інвестицій залишається мінімальною — лише 0,6% у 2024 році. На вкладення у машини, обладнання та інвентар припадає більше на 25,4% до 2021 року та на 22,0% до 2023 року, що свідчить про оновлення виробничої бази та технологічне переоснащення підприємств. Це підтверджує і найбільша питома вага у 2024р., яка складає 35,0% серед матеріальних активів, що на 4,2 п.п. більше в порівнянні з 2021 роком.

В порівнянні з 2023 роком спостерігається і зростання інвестицій в житлові і нежитлові будівлі (на 34,9% та на 20,0% відповідно). В структурі капітальних інвестицій їх частка складає 6,0% та 13,6% у 2024 році відповідно. Інвестиції в інженерні споруди майже досягли рівня 2021 року, а транспортні засоби показали помірне зростання на 3,9% до 2023 року. Питома вага в інженерні споруди та транспортні засоби знизилася на 0,5 п.п та на 1,7 у 2024 році в порівнянні з 2023 роком, що свідчить про уповільнення інфраструктурних проєктів. Вкладення у землю

Таблиця 1. Капітальні інвестиції за видами активів, млн грн

	2021	2022	2023	2024	2024 у % до	
					2021	2023
Усього	673899	409660	627281	743016	110,3	118,5
Інвестиції у матеріальні активи	642801	389042	596458	698900	108,7	117,2
житлові будинки	51502	27545	32230	43468	84,4	134,9
нежитлові будівлі	104262	53524	84264	101092	97,0	120,0
інженерні споруди	167822	69683	142565	164972	98,3	115,7
машини, обладнання та інвентар	207546	143184	213280	260291	125,4	122,0
транспортні засоби	72719	52844	83274	86511	119,0	103,9
земля	3013	1033	1743	4592	152,4	263,5
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	5824	5192	7101	5460	93,8	76,9
інші матеріальні активи	30113	36037	32001	32514	108,0	101,6
Інвестиції у нематеріальні активи, з них	31098	20618	30823	44116	141,9	143,1
програмне забезпечення та бази даних	16644	13793	19246	26556	159,6	138,0
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо	6044	3274	4620	8914	147,5	192,9
	Структура, %				Структурні зрушення 2024 до, п.п.	
	2021	2022	2023	2024	2021	2023
1	2	3	4	5	6	7
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	0	0
Інвестиції у матеріальні активи	95,4	95,0	95,1	94,1	-1,3	-1,0
житлові будинки	7,6	6,7	5,1	6,0	-1,6	0,9
нежитлові будівлі	15,5	13,1	13,4	13,6	-1,9	0,2
інженерні споруди	24,9	17,0	22,7	22,2	-2,7	-0,5
машини, обладнання та інвентар	30,8	35,0	34,1	35,0	4,2	0,9
транспортні засоби	10,8	12,9	13,3	11,6	0,8	-1,7
земля	0,4	0,2	0,3	0,6	0,2	0,3
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	0,9	1,3	1,1	0,7	-0,2	-0,4
інші матеріальні активи	4,5	8,8	5,1	4,4	-0,1	-0,7
Інвестиції у нематеріальні активи, з них	4,6	5,0	4,9	5,9	1,3	1,0
програмне забезпечення та бази даних	2,5	3,4	3,1	3,5	1,0	0,4
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо	0,9	0,8	0,7	1,2	0,3	0,5

Джерело: сформовано на основі [4, с. 180].

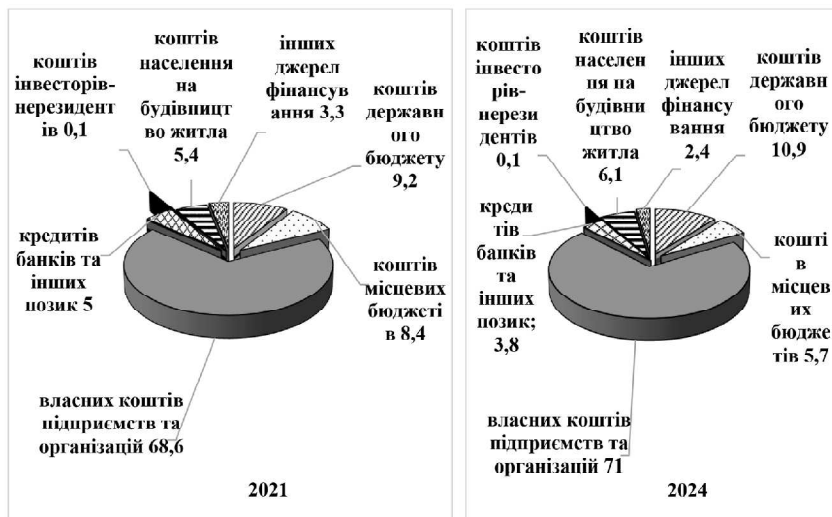

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2020, 2024 роках, %

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [4, с. 181].

зросли більш ніж удвічі порівняно з 2023 роком (темп зростання 263,5%), що свідчить про активізацію інвестицій у земельні ресурси. Натомість інвестиції у довгострокові біологічні активи скоротилися на 23,1% до 2023 року, що відображає зниження інтересу до аграрних інвестицій у цьому сегменті. В структурі капітальних інвестицій земля та довгострокові біологічні активи складають 0,6% та 0,7% у 2024 році.

В структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування частка власних коштів підприємств зростає з 68,6% у 2021 році до 71% у 2024 році, що свідчить про посилення ролі самофінансування бізнесу та обмеженість зовнішніх джерел у сучасних умовах.

а інвестиції інвесторів-нерезидентів залишаються мінімальними (0,1%), що відображає слабку інтеграцію зовнішнього капіталу.

Таким чином, у структурі фінансування капітальних інвестицій спостерігається посилення ролі власних коштів підприємств та державного бюджету, при одночасному скороченні частки банківських кредитів і місцевих бюджетів.

Перейдемо до аналізу розподілу капітальних інвестицій за видами економічної діяльності. Саме галузева структура інвестицій дозволяє оцінити, які сфери економіки отримують найбільшу підтримку та розвиток, а також визначити пріоритети у формуванні конкурентних переваг на національному рівні.

Таблиця 2. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності, млн грн

1	2021	2022	2023	2024	2024 відсотків до	
					2021	2023
2	3	4	5	6	7	
Усього	673899	409660	627281	743016	110,3	118,5
Сільське, лісове та рибне господарство	69950	51432	65432	80588	115,2	123,2
Сільське господарство, мисливство та пов'язаних із ними послуг	67993	49612	63849	79130	116,4	123,9
Лісове господарство та лісозаготівлі	1413	1463	1204	1329	94,1	110,4
Рибне господарство	544	364	379	129	23,7	34,0
Промисловість	242923	126113	220652	260223	107,1	117,9
Будівництво	55725	32628	42240	49796	89,4	117,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	58785	36719	55666	70101	119,2	125,9
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	4093	2618	4900	5733	140,1	117,0
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	23004	17111	25428	32284	140,3	127,0
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	31688	16990	25338	32084	101,2	126,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	43945	49533	53517	60396	137,4	112,9
Наземний і трубопровідний транспорт	27942	24726	38349	40110	143,5	104,6
Водний транспорт	232	85	242	578	249,1	238,8
Авіаційний транспорт	1598	685	1617	1549	96,9	95,8
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	13014	23288	12652	17332	133,2	137,0
Поштова та кур'єрська діяльність	1159	749	657	827	71,4	125,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	2690	2183	2147	3075	114,3	143,2
Тимчасове розміщування	954	799	756	1178	123,5	155,8
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	1736	1384	1391	1897	109,3	136,4
Інформація та телекомунікації	23858	16870	24100	34626	145,1	143,7
Видавнича діяльність, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів, діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення	6186	2185	2947	2352	38,0	79,8

Джерело: сформовано на основі [4, с. 182].

Після спаду у 2022 році спостерігаємо зростання інвестицій у 2024 році до 743,0 млрд грн. Інвестиції у сільське, лісове та рибне господарство становили 80,6 млрд грн (зростання на 15,2% до 2021 року та на 23,2% до 2023 року). Основний приріст забезпечило сільське господарство (на 16,4% до 2021 року). Водночас вкладення у рибне господарство різко скоротилися (на 76,3% до 2021 року), що свідчить про кризові тенденції у цьому сегменті.

Зростання інвестицій у промисловість становило 260,2 млрд грн у 2024 році проти 242,9 млрд грн у 2023 році, що на 7,1% перевищує рівень 2021 року та на 17,9% більше, ніж у 2023 році. Це демонструє поступове нарощування інвестицій у промисловість, що свідчить про її ключову роль у структурі економіки та пріоритетність для інвесторів. Інвестиції у будівництво у 2024 році становили 49,8 млрд грн, що на 10,6% менше порівняно з 2021 роком, але на 17,9% більше, ніж у 2023 році. Це вказує на поступове відновлення після падіння у 2022 році. Оптова та роздрібна торгівля отримала 70,1 млрд грн, що більше на 19,2% до рівня 2021 року та на 25,9% до 2023 року. Найбільше зростання спостерігається у сфері оптової торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (на 40,3% до 2021 року), що свідчить про активізацію комерційних потоків.

Інвестиції у транспорт, складське господарство та поштову діяльність зросли до 60,4 млрд грн (на 37,4% більше до 2021 року). Особливо виділяється водний транспорт (темп зростання у 2024 році 238,8% проти 249,1% у 2022 році, тоді як авіаційний транспорт показав спад (на 3,1% менше відносно 2021 року). Така динаміка пояснюється воєнними діями, коли авіаційна інфраструктура фактично не функціонує, а ризики для інвесторів залишаються надзвичайно високими.

Інвестиції у тимчасове розміщування та харчування зросли до 3,1 млрд грн (на 14,3% до 2021 року та на 43,2% до 2023 року). Сфера інформації та телекомунікації отримала 34,6 млрд грн, що на 43,7% більше в порівнянні з 2023 роком. Найбільше падіння спостерігається у видавничій діяльності та медіа темп зниження становить 38,0% до 2021 року), що відображає кризу традиційних інформаційних каналів на тлі цифровізації.

Отже, у 2024 році інвестиційна активність найбільше зосереджена на транспортній інфраструктурі, сфері послуг та цифрових технологіях, що підтверджує їхню роль як ключових драйверів економічного розвитку. Однак окремі галузі, зокрема рибне господарство, авіаційний транспорт та видавнича діяльність, залишаються проблемними зонами з негативною динамікою.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій за видами економічної діяльності дозволяє виявити ключові тенденції та пріоритетні напрями розвитку. Водночас для більш узагальненої та кількісної оцінки інтенсивності змін у структурі інвестицій доцільно застосовувати спеціальні статистичні показники. Одним із найбільш поширених методів є розрахунок коефіцієнтів структурних зрушень, які дають можливість виміряти швидкість та масштаб перерозподілу інвестицій між окремими секторами економіки.

Для порівняння динаміки структурних зрушень у цілому розраховують наступні показники:

лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень:

$$\bar{\Delta}d_1-d_0 = \frac{\sum_{i=1}^k |d_{ij}-d_{ij-1}|}{k} \quad (1),$$

де k — кількість складових досліджуваної структури.

Таблиця 3. Розрахунок індексу структурних зрушень капітальних інвестицій за видами економічної діяльності

	Млн грн		у % до підсумку		Відхилення часток $ d_{j1} - d_{j0} $	$(d_{j1} - d_{j0})^2$	$(d_{j1} - d_{j0})^2 / d_{j0}$
	2021	2024	2021 d_{j0}	2024 d_{j1}			
Сільське, лісове та рибне господарство	69950	80588	10,4	10,8	0,5	0,25	0,024
Промисловість	242923	260223	36,0	35,0	1,0	1,0	0,028
Будівництво	55725	49796	8,3	6,7	1,6	2,56	0,308
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	58785	70101	8,7	9,4	0,7	0,49	0,056
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	43945	60396	6,5	8,1	1,6	2,56	0,394
Тимчасове розміщування й організація харчування	2690	3075	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0
Інформація та телекомунікації	23858	34626	3,5	4,7	1,1	1,21	0,346
Інші	176023	184211	26,1	24,8	1,3	1,69	0,065
Усього	673899	743016	100	100	7,8	9,76	1,221

Джерело: розраховано на основі [4, с. 182].

Даний показник відображає середню зміну питомих ваг, яка відбулася у досліджуваному періоді;
— квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень:

$$\sigma_{d_1-d_0} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^k (d_{ij}-d_{ij-1})^2}{k}} \quad (2).$$

Лінійний та квадратичний коефіцієнти дозволяють отримати зведену оцінку швидкості змін питомих ваг окремих частин сукупності.

Для зведеної характеристики інтенсивності зміни питомих ваг використовують квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень:

$$\sigma_{\frac{d_1}{d_0}} = \sqrt{\sum_{i=1}^k \frac{(d_{ij}-d_{ij-1})^2}{d_{ij-1}} * 100\%} \quad (3).$$

Даний показник відображає середній відносний приріст питомої ваги (у відсотках), який спостерігався за досліджуваний період [5, с. 23—24].

Лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень:

$$\bar{\Delta}_{d_1-d_0} = \frac{7,8}{8} = 0,98 \text{ п.п.}$$

Розрахунок квадратичного коефіцієнту абсолютних структурних зрушень:

$$\sigma_{d_1-d_0} = \frac{9,76}{8} = 1,22 \text{ і.і.}$$

Квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень:

$$\sigma_{\frac{d_1}{d_0}} = \sqrt{1,221 * 100} = 11,0 \%$$

Розраховані коефіцієнти структурних зрушень підтверджують інтенсивність перерозподілу інвестицій між секторами економіки. Лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень становить 0,98 п.п., тобто структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності України у 2024 році відрізняється від структури 2021 р. в середньому на 0,98 п.п. або на 1,22 п.п., а відносний приріст становить 11,0%. Це означає, що інвестиційна структура економіки за досліджуваний період зазнала помітних трансформацій, спрямованих на підтримку стратегічно важливих і перспективних напрямів розвитку.

Таким чином, капітальні інвестиції виступають не лише індикатором економічної активності, а й інструментом формування нової моделі розвитку, де пріоритетними стають транспортна інфраструктура, сфера послуг та цифрові технології, які забезпечують конкурентоспроможність країни у складних умовах.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

1. Конкуренція є фундаментальним елементом ринкової економіки, що забезпечує ефективне використання ресурсів та формує раціональну поведінку підприємств. Конкурентоспроможність має багаторівневий характер (вивчають на різних рівнях: країни, регіону, галузі, підприємства, продукції), але

саме підприємство виступає ключовою ланкою у цьому ланцюгу. Капітальні інвестиції є основним чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства, оскільки створюють матеріальну й технологічну базу розвитку бізнесу.

2. Інвестиції виконують низку важливих функцій: відтворення основних засобів, забезпечення обігового капіталу, підвищення конкурентоспроможності продукції, перерозподіл і перетік капіталу, а також вирішення соціально-економічних та екологічних проблем.

3. Організаційні основи обліку капітальних інвестицій закріплюються в обліковій політиці підприємства, яка визначає документообіг, правила оцінки, робочий план рахунків, порядок інвентаризації та відповідальність за фінансову, статистичну й податкову звітність.

6. Обсяг капітальних інвестицій в Україні у 2024 році становить 743,0 млрд грн, що на 10,3% більше порівняно з 2021 роком та на 18,5% більше ніж у 2023 році. Найбільший приріст капітальних інвестицій зафіксовано у землю (темп зростання становить 152,4% до 2021 р. та 263,5% до 2023 р.), хоча її частка у загальному обсязі залишається лише 0,6%. Також спостерігається зростання у вкладеннях у машини, обладнання та інвентар (на 25,4% та на 22,0% більше відповідно 2021 та 2023 років), що свідчить про оновлення виробничої бази та технологічне переоснащення підприємств. Саме ця категорія має найбільшу питому вагу серед матеріальних активів (35,0% у 2024 році, що на 4,2 п.п. більше порівняно з 2021 роком).

7. У 2024 році структура фінансування капітальних інвестицій засвідчила посилення ролі самофінансування бізнесу: частка власних коштів підприємств зросла з 68,6% у 2021 році до 71% у 2024 році. Одночасно зросла частка державного бюджету — з 9,2% до 10,9%, що демонструє активізацію державної підтримки інвестиційних процесів. Внесок коштів населення на будівництво житла також підвищився — з 5,4% до 6,1%. Натомість частка місцевих бюджетів скоротилася з 8,4% до 5,7%, а банківські кредити та позики знизилися до 3,8% (на 1,2 п.п. менше, ніж у 2022 році), що свідчить про обмежений доступ до кредитних ресурсів. Інші джерела зменшилися з 3,3% до 2,4%, а інвестиції нерезидентів залишаються мінімальними (0,1%).

8. За видами економічної діяльності зростання інвестицій у промисловість становило 260,2 млрд грн у 2024 році проти 242,9 млрд грн у 2021 році, що на 7,1% перевищує рівень 2021 року та на 17,9% більше, ніж у 2023 році. Це демонструє поступове нарощування інвестицій у промисловість, що свідчить про її ключову роль у структурі економіки та пріоритетність для інвесторів. Сільське господарство отримало 80,6 млрд грн (на 15,2% більше до 2021 року), тоді як рибне господарство скоротилося до 0,13 млрд грн (на 76,3% менше в порівнянні з 2021 роком). Значне зростання спостерігається у сфері інформації та телекомунікацій. Обсяг склав 34,6 млрд грн (на 43,7% більше до 2023 року), що підтверджує посилення ролі цифрових технологій.

Водночас авіаційний транспорт показав спад (на 3,1% менше до 2021 року), а видавнича діяльність знизилася на 62,0% в порівнянні з 2021 роком, що відображає кризові тенденції у цих сегментах.

Таким чином, структура інвестицій демонструє пріоритетність транспорту, сфери послуг та цифрових технологіях, тоді як окремі галузі залишаються у стані стагнації.

9. У 2024 році структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності зазнала помітних трансформацій: лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень становив 0,98 п.п., квадратичний — 1,22 п.п., а відносний приріст — 11,0%. Це означає, що середні зміни питомих ваг між секторами були досить інтенсивними.

Проведений аналіз капітальних інвестицій за видами активів, джерелами фінансування та видами економічної діяльності, доповнений розрахунком коефіцієнтів структурних зрушень, засвідчив інтенсивність перерозподілу капіталу та створив основу для подальших досліджень ефективності інвестиційної політики й визначення стратегічних пріоритетів економічного розвитку України.

Література:

1. Бочко О.Ю., Кожушко П.І. Теоретичні підходи до дефініції "конкурентоспроможність підприємства". Економіка та суспільство. Випуск № 61. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82>

2. Бечко П. К., Голобородько Я. О. Теоретичні засади сутності економічних категорій "конкуренція" і "конкурентоспроможність". Ефективна економіка. 2015. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191> (дата звернення: 27.03.2026).

3. Ярмолюк О.Ф., Шишка Р.О. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій. Облік і фінанси. № 1 (83). 2019. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12008/1/OIF_2019_1_71-82.pdf (дата звернення: 27.03.2026).

4. Статистичний щорічник України за 2024 рік. Державна служба статистики України / за редакцією А. В. Макарчука. Київ, 2025. 273 с. URL: <https://www.zp.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 29.03.26).

5. Маслій В.В. Фінансова статистика: Навчальний посібник. — Тернопіль: Карт-блан, 2007. 2007.

References:

1. Bochko, O. Yu. & Kozhushko, P. I. (2024), "Theoretical approaches to the definition of 'competitiveness of an enterprise'", *Economika ta Suspilstvo*, vol. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82>

2. Becho, P. K. and Holoborodko, Y. O. (2015), "Theoretical foundations of the essence of the economic categories competition and competitiveness", *Efektivna ekonomika*, vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191> (Accessed 27.03.2026).

3. Yarmoliuk, O.F. and Shyshka, R.O. (2019), "Organizational and Methodical Aspects of Accounting for Capital Investments", *Oblik i finans*, vol. 1 (83), available

at: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12008/1/OIF_2019_1_71-82.pdf (Accessed 27.03.2026).

4. State Statistics Service of Ukraine (2025), *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2024 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine 2024], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, available at: <https://www.zp.ukrstat.gov.ua> (data zvernennia 29.03.26).

5. Maslij, V.V. (2007), *Finanssova statystyka* [Financial statistics], Kart-blan, Ternopil', Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 31.03.26

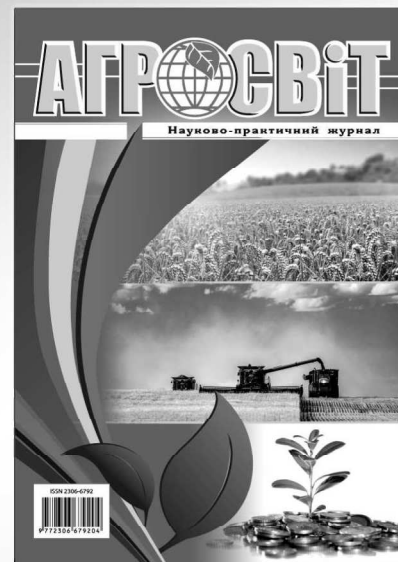
Процеженовано / Revised: 10.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26

АГРОСВІТ

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292